

Bu çalışmanın orijinali İngilizce olarak aşağıda künye bilgileri verilen dergide yayınlamıştır. Atıf için lütfen:

Dolmaz, M. & İlhan, G. O. (2020). Trends of Graduate Theses with the Subject of Education and Training Conducted on Creativity. World Journal of Education, 10(5), 61-79.

Yaratıcılık Üzerine Yapılmış Eğitim-Öğretim Konulu Lisansüstü Tezlerin Eğilimleri

Mustafa DOLMAZ & Genç Osman İLHAN

Özet

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de yaratıcılığın eğitim-öğretim boyutunu ele alan çalışmaların eğilimlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde araştırmacılar tarafından geliştirilen tez analiz formu kullanılmıştır. 2005-2019 yılları arasında yazarları tarafından erişimine izin verilen, eğitim alanında çalışılmış yüz kırk beş lisansüstü tez bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu çalışmaların yüz on dört tanesi yüksek lisans tezlerinden, otuz bir tanesi ise doktora tezlerinden oluşmaktadır. YÖK veri tabanında yer alan lisansüstü tezler yıllar bazındaki dağılımlarına-eğitim kademelerine, üniversite dağılımlarına, enstitü dağılımlarına, bilim dalı dağılımlarına, yöntemlerine ve alt yöntem alma durumlarına, veri toplama araçlarına, örnekleme/çalışma grubuna, örneklem alma biçimlerine, çalışma grubunun öğrenim gördüğü eğitim kademesine ve tez başlıklarına göre toplam 10 başlık altında incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaratıcılığın eğitim-öğretim boyutunu ele alan çalışmaların yıllar içerisinde belirli bir düzeyde artış göstermesine rağmen istenilen noktada olmadığı ve yeteri kadar çalışılmadığı görülmüştür. Ayrıca bilim dalı, kullanılan yöntem ve çalışılan konu başlıklarının çeşitliliği açısından yapılmış olan çalışmaların benzerlikler taşıdığı, bazı bölümlerde yaratıcılıkla ilgili hiç çalışma yapılmadığı, çalışma grubunun genellikle tek bir eğitim kademesinden oluştuğu, bu durumun yaratıcılığa geniş bir perspektiften bakmaya imkân tanımadığı ve yaratıcılığın eğitim boyutunda çalışma yapacaklar için konunun çalışılmamış birçok yönünün bulunduğu tespit edilmiştir.

Keywords: Eğitim-Öğretim, Lisansüstü Çalışmalar, Tezler, Yaratıcılık

Giriş

Yaratıcılık, insanoğlunun var olduğu ilk günden içinde bulunduğumuz bilgi çağına kadar hep ilgi odağında olmuş bir beceridir (Kiper, 2016). İnsanı insan yapan en temel özelliklerinden biri olan yaratıcılık, her insanın doğuştan sahip olduğu bir içgüdü ve düşünme biçimi olmasının yanı sıra fiziksel biyolojik ve psikolojik açıdan da bir ihtiyaçtır (Özerbaş, 2011; Onur&Zorlu, 2017; Cannatella, 2004).

Bilginin hızla değişim ve gelişim gösterdiği, bilgi üretimi ve kullanımının yoğunlaştığı, teknolojik gelişmelerin hız kazandığı bilinmekle birlikte bu gelişim ve değişim rüzgârının daha fazla sorun ve problemleri de beraberinde getirdiği bilinen bir başka gerçektir (Kılıç ve Tezel, 2012; Hotaman,2011). Toplamların bu değişim hızını yakalayabilmesi, enerji, sağlık, sanayileşme, kentleşme ve belki de en önemlisi eğitimde yaşanan sorun ve problemlere çözüm üretebilmesi

aktif, eleştirel düşünen, bilgi üreten sorun çözen, sorgulayan, meraklı ve yaratıcı bireyler yetiştirme potansiyeli ile doğru orantılıdır (Öz-Aydın & Ayverdi, 2014; Karakuş, 2001; Gök & Erdoğan, 2011; Aktamış & Ergin, 2006). Her alanda gelişmiş ve tarih boyunca varlığını sürdürmüş milletlere bakıldığında, bulundukları konumun temelinde yaratıcı düşüncenin ve yaratıcılık becerisine verilen değerin izlerini görmek mümkündür (Ersükmen,2010). Yaratıcı bireylere sahip toplumların diğerlerine liderlik etmesi, teknolojik ve ekonomik yönden daha ilerde olması tesadüf değildir (Işık,2013). Yaşam kalitesini yükseltmenin ve refah içerisinde yaşamamanın en etkili yollarından birisi, bireylerin yaratıcı düşünebilen, sorunlara yaratıcı çözümler bulabilen yani yaratıcılık becerisi gelişmiş bireyler olarak yetiştirilmesidir (Öncü, 2018, Özerbaş, 2011).

Bireylerin yaratıcı birer vatandaş olarak yetişmelerinde okul öncesinde dönem en kritik dönemdir çünkü bu dönem bireylerin yaratıcılık potansiyelinin başladığı dönemdir ve on üç yaşına gelindiğinde adeta zirve yapar (Ömeroğlu, 1988). Çocuk bu dönemde tüm yaşantılarını birbiri üzerine kurarak bunlar arasında farklı ilişkiler ağı oluşturmaya başlar. Çevresindeki çeşitli uyarıcılar yolu ile çocuğun akıl yürütme yeteneği, yaratıcılığı ve hayal gücü gelişir (Kiper, 2010; Can Yaşar & Aral, 2010). Ancak çocuklar okula başlayıp birer öğrenci olduklarında yani toplumsallaşma sürecine katıldıklarında otoriter ve kısıtlayıcı bir ortamla ve ezberci bir eğitim kalıbı ile karşılaşılırsa yaratıcılıkları körelecektir (Gartenhaus,1997). Oysa geleceğin bireyleri olan çocukların yaratıcı olabilmeleri için kendilerine güvenmeleri, bağımsız düşünebilmeleri, alışılmış kalıpların dışına çıkabilmeleri, kendi yeteneklerini sonuna kadar kullanabilecekleri özgür bir ortam ile karşılaşmaları gerekmektedir (Can Yaşar & Aral, 2011). Yakın bir geçmişe kadar bu konuda bir hayli olumsuz örnek bulmak mümkündür. Bireyin doğal yaratıcılığı onu karşılaştığı birtakım sorunlara cevap aramaya iterken eğitim sistemi bu cevapların nasıl aranacağı ve değerlendirileceği konusunda ona bilgi sağlamadığı gibi yeteneklerini de kullanmasına izin vermemekteydi (Dolmaz & Kaya, 2018; Gökalp, 2016). Öğrenciler ezberci eğitimin amaçları doğrultusunda lise yıllarında dahi geçmişe ilişkin bazı tarihleri, noktalama kurallarını ve çarpım tablosunu harfi harfine ezberlemek zorunda bırakılarak kalıp davranışlara sevk edilmişti. Böylelikle “hayal gücü ile icat etme pratik ve doğru uğruna feda” edilmişti (Torrance, 1977; Gartenhaus, 1997). Ancak çağın gereklerine uygun birey yetiştirme çabasının bir sonucu olarak yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yeni bir müfredat hazırlanmış, hazırlanan yeni eğitim müfredatı ile diğer temel yaşam becerileri gibi yaratıcılık becerisi de ön plana çıkarılmıştır. Böylelikle birçok disiplinin geliştirmeyi amaçladığı ortak beceriler arasında yaratıcılık da kendine yer bulmuştur (Atasoy & Kadayıfçı & Akkuş, 2017; Dolmaz,2018; Tezci & Gürol:2003).

Günümüzde geline noktada yalnızca salt bilgiye sahip olmak toplumlar tarafından yeterli görülmemektedir. Kişilerin sahip oldukları diplomalar temel bir gereklilik olarak görülmekte, bireylerden diplomalarının yanı sıra bir takım üst düzey düşünme ve yaşam becerilerine de sahip olmaları beklenmektedir. Girişimcilik, iletişim, eleştirel düşünme, inovasyon, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, problem çözme ve yaratıcılık bu becerilerden en önemlileridir (Yanpar Yelken, 2009; Kesicioğlu & Deniz: 2014). Fakat burada yaratıcılık becerisine ayrı bir parantez açmak gerekir. Yaratıcılık hayatın her alanında, tüm mesleklerde ve duyuşsal ve düşünsel tüm etkinliklerin her aşamasında işe koşulan bir beceridir (Dikici, 2006; Aral,1999; Ağluç, 2013; Yenilmez ve Yolcu, 2007). Kullanımına bu denli yaygın bir biçimde ihtiyaç duyulan

yaratıcılık becerisine sahip bir bireyin diğer becerileri kazanması ve geliştirmesi oldukça kolay olacaktır. Çünkü yaratıcı düşünebilen bireyler aynı zamanda olay ve durumlara eleştirel bakabilen (Gök & Erdoğan,2011), problemlere farklı yollardan yeni ve yaratıcı çözümler üretebilen, inovasyona açık ve risk alan (Yontar, 1993), meraklı ve girişimci, soran-sorgulayan ve bilim ve teknoloji kullanımında etkili düzeyde başarılı kişilerdir (Kara & Şençiçek, 2015, Karabey, 2010).

Sağlık bilimlerinden sosyal bilimlere, fen bilimlerinden matematiğe kadar hayatın her alanında insanlığın geleceğine katkısı olacak tüm buluşlar, insanoğlunun yaratıcı becerilerini kullanması ile gerçekleşecektir. Toplamların hayatına yeni ufuklar ekleyerek yaşamı kolaylaştıracak yaratıcı düşünce ise bireylerde eğitim ile geliştirilebilir (Öztürk,2001). Yaratıcı eğitimde olaylara çok yönlü bakabilme, çeşitli bilgilerden istifade edebilme, daha farklı ve etkili çözüm yolları üretebilme söz konusudur. (Kiper,2016) Geleceğin doktorunu, bankacısını, öğretmenini, bilim adamlarını, yani gelecek nesillerin yetişmesini sağlayacak etkili bir eğitim ortamı için yaratıcılık ayrı bir önem taşımaktadır. İş dünyası, sanat, teknoloji ve bilim gibi alanlarda yaratıcı bireylerin varlığı toplumların yaratıcı bir eğitim sistemine sahip olması ile doğru orantılıdır. Bu tarz bireyler içinde bulundukları toplum ve kurumlar tarafından da korunmaktadır (Ersukmen, 2010). Çünkü bireyler diğer bireylerden, kurumlar diğer kurumlardan ve toplumlar ise diğer toplumlardan hep bir adım önde olma çabası içerisindeydir. Çağın yaşam koşulları, akışkan, dinamik ve spontan gelişen olay ve sorunlar karşısında akılcı, kendini yenileyen, ani problemler karşısında hızlı ve esnek kararlar verebilen var olan bilgilerden istifade ederek ortaya özgün ürünler koyabilen bireylerin varlığını gerekli kılmaktadır (Karakuş,2001; Aktamış & Ergin,2006). Her türlü bilgiye erişimin günümüz dünyasında kolaylıkla sağlanabilmesi, günümüz toplumlarında bireyin bilgiye sahip olmasına verilen önemin yerini bilgiyi kullanma becerisine bırakmasına yol açmıştır. Artık gelineen noktada önemli olan, var olanın üstüne yeni bir şey koyarak katma değer üretmektir (Demir, 2013).

Alan yazın incelendiğinde hemen hemen her alanda yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının alan uzmanları tarafından incelendiği görülmüştür (Oruç & Ulusoy, 2008; Şahin & Yıldız, Duman, 2011; Akyol & Yavuzkurt, 2016 Oğuz Haçat & Demir 2019; Küçükkoğlu & Ozan, 2013; Kurtdede-Fidan & Öner, 2018; Bahar & Kiras, 2017; Şimşek & Yaşar, 2019; Dikmenli &Öztürk Demirbaş&Yakar, 2018; Gür Erdoğan&Kaya Uyanık&Canan Güngören, 2018; Sönmez, 2017; Karadağ, 2014; Akkaşoğlu& Akyol& Ulama& Zengin, 2019; Şenyurt&Özer Özkan, 2017; Oruç Erdoğan, 2018). Bir konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların incelenmesi, hem o konuyla ilgili araştırmaların nitelikleri ile ilgili bilgi vermekte hem de o konu hakkındaki alan yazının incelenmesine katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca yayımlanan çalışmaların incelenmesi, ilerleyen zamanlarda yapılacak olan yeni çalışmalara da ışık tutabilmektedir (Kurtoğlu & Seferoğlu, 2013)

Toplamların geleceği üzerinde önemli etkileri olacağı düşünülen ve geleceğin en önemli becerileri arasında gösterilen yaratıcılık üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların sayısı incelendiğinde sayısal olarak oldukça düşük bir rakamla karşılaşılmış, bu çalışmaların incelendiği herhangi bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Yaratıcılığın hemen hemen her alanı ilgilendiren bir beceri olması araştırmacılara konu derinliği bağlamında büyük fırsatlar sunmaktadır. Yaratıcılık alanında yapılmış eğitim-öğretim konulu tezlerin incelendiği bu

araştırmanın çalışılması, son 15 yılda yapılmış olan çalışmaların dağılımının incelenmesi ve analizinin yapılması ile alan uzmanlarının eğiliminin tespit edilmesini sağlayacağı ve yeni yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı için gerekli görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Yaratıcılık üzerine yapılmış eğitim-öğretim konulu lisansüstü tez çalışmalarının eğilimlerinin tespit edilmesi bu araştırmanın temel amacıdır. Bu temel amaç doğrultusunda şu alt amaçlara yönelik cevaplar aranacaktır:

2005-2019 yılları arasında yaratıcılık üzerine yapılan eğitim öğretim konulu tezler:

- Çalışıldıkları yıllara ve eğitim düzeylerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Yapıldıkları üniversitelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Yapıldıkları enstitülere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Yapıldıkları bölümlere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Araştırma yöntemleri ve alt yöntemlere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları ve sayılarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Çalışma gruplarına/örnekleme göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Örnekleme alma biçimlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Çalışma grubunun/örneğin bulunduğu eğitim kademesine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Tez başlıklarının ilişkili olduğu konu alanlarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma 2005-2019 yılları arasında Türkiye’de bulunan devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışılan ve YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı veri tabanında erişime açık olan, başlık içeriğinde “yaratıcı” ve “yaratıcılık” kelimelerini barındıran, tez tarama ekranında yer alan konu bölümünde eğitim ve öğretim ibaresi bulunan erişime açılmış Türkçe lisansüstü tez çalışmaları ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma nitel araştırma deseni benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar konuyu bütüncül bir yaklaşımla derinlemesine betimleme ve yorumlamaya imkân tanımaktadır (İslamoğlu&Alınacı, 2014). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme araştırma kapsamında toplanması hedeflenen veriler hakkında bilgiler içeren yazılı-basılı ve elektronik kaynakların sistematik incelenmesini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Karadağ, 2014; Bowen, 2009). Ayrıca bu yöntemde araştırma verilerinin birincil kaynağı olan dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi esastır (O’leary, 2004 Akt. Özkan, 2019).

Çalışma Grubu

Araştırmmanın çalışma gurubunu 2005-2019 yılları arasında yaratıcılık üzerine hazırlanmış ve başlıkları “yaratıcı” ve “yaratıcılık” terimleri ile süzölmüş eğitim öğretim konulu tez çalışmalarından erişim izni olanlar oluşmaktadır. Bu süre zarfında çalışılan toplam 145 lisansüstü yayın araştırmanın çalışma gurubunu oluşturmuştur. 2005 yılından itibaren yapılmış olan tezlerin incelenmesinin sebebi ise 2004 yılında pilot çalışması yapılan 2005 yılında ise uygulamaya konulan eğitim programında yaratıcı düşünme becerisinin yer almaya başlamasıdır. Araştırmının çalışma grubu seçilirken amaçsal örneklemenin bir çeşidi olan ölçüt (kriter) örneklemeden yararlanılmıştır. “Ölçüt örnekleme, bir araştırmada gözlem birimleri belirli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşabilir” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Bu araştırma için tezlerin 2005-2019 yılları arasında hazırlanması, “yaratıcı” ve “yaratıcılık” terimlerini içermesi, eğitim-öğretim alanında yapılmış olması ve erişilebilir olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması amacıyla ilk olarak YÖK ulusal tez merkezi veritabanında belirli ölçütlere göre süzülen lisansüstü tezler pdf (portable document file) formatında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırma soruları doğrultusunda sorumlu araştırmacılar tarafından tez analiz formu hazırlanmıştır. Tez analiz formunun hazırlanmasında dil ve alan geçerliliği ile güvenilirliği için araştırmacılar hariç iki alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Görüş ve öneriler doğrultusunda 20 lisansüstü tez ile pilot uygulama yapılarak forma son hali verilmiştir. Form son hali ile araştırma kapsamında bulunan tezlerin: yapıldıkları yıllar, hangi eğitim düzeyinde hazırladıkları, çalışıldıkları üniversiteler-enstitüler-bölümler, çalışma grupları/örneklem, örneklem alma biçimleri, örneklem grubun seçildiği eğitim kademeleri, araştırma yöntemleri, araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgiler elde etmeye ve çalışılan tez başlıklarının kategoriler halinde sınıflanmasına olanak sağlamıştır. Formun güvenilirliği için kodlayıcılar arasındaki uyuşma Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen (Güvenirlik=Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) formülü ile kontrol edilmiş, kodlayıcılar arasındaki uyuşma oranının %100 olduğu tespit edilmiştir.

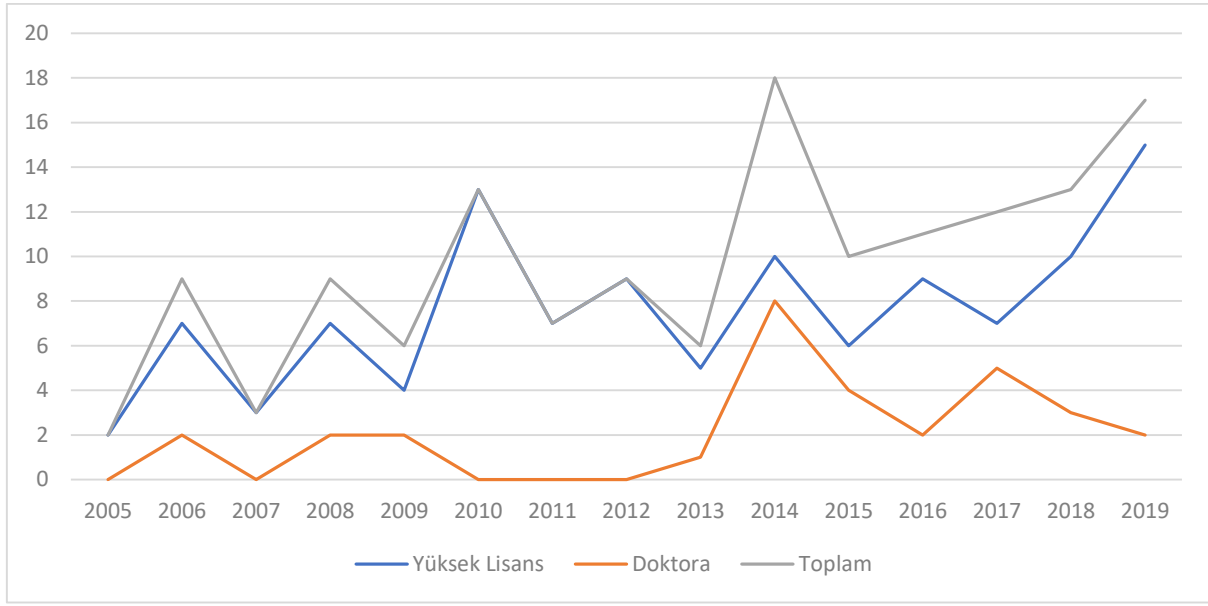
Bulgular

Bu bölümde yaratıcılık üzerine 2005-2019 yılları arasında çalışılmış eğitim-öğretim konulu lisansüstü tezlere dair çeşitli bulgular yer almaktadır.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yıllara ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Yaratıcılık üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının yıllara ve eğitim düzeylerine göre göre dağılımı grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1:Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Çalışmaların Yıllara ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

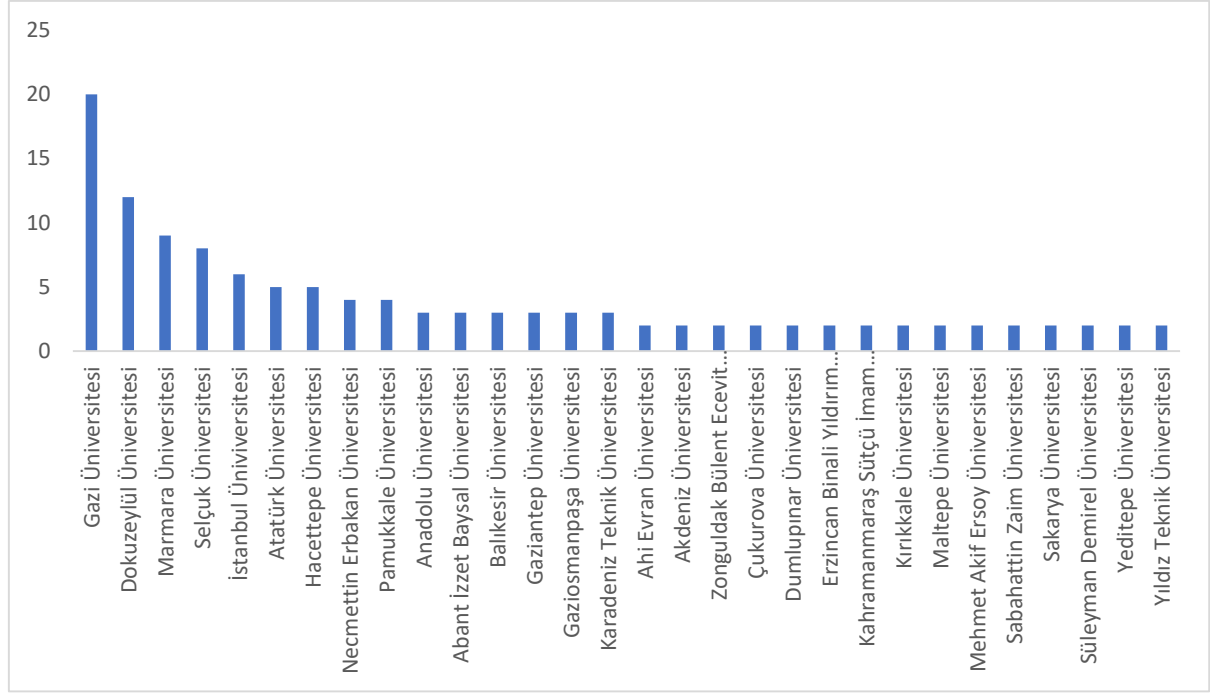

Grafik 1’de görüldüğü gibi 2005-2019 yılları arasında çalışılmış ve YÖK veri tabanında erişime açılmış toplam yüz kırk beş lisansüstü tez çalışması tespit edilebilmiş olup bu çalışmaların yüz on dört tanesinin yüksek lisans, otuz bir tanesinin doktora eğitimi düzeyinde çalışıldığı tespit edilmiştir. Grafik 1 incelendiğinde 2005 yılında iki yüksek lisans tezi, 2006 yılında yedi yüksek lisans iki doktora tezi, 2007 yılında üç yüksek lisans tezi, 2008 yılında yedi yüksek lisans tezi iki doktora tezi, 2009 yılında dört yüksek lisans iki doktora tezi, 2010 yılında on üç yüksek lisans tezi, 2011 yılında yedi yüksek lisans tezi, 2012 yılında dokuz yüksek lisans tezi, 2013 yılında beş yüksek lisans bir doktora tezi, 2014 yılında on yüksek lisans sekiz doktora tezi, 2015 yılında altı yüksek lisans dört doktora tezi, 2016 yılında dokuz yüksek lisans iki doktora tezi, 2017 yılında yedi yüksek lisans beş doktora tezi, 2018 yılında on yüksek lisans üç doktora tezi, 2019 yılında on beş yüksek lisans iki doktora tezi yapıldığı görülmektedir. Yaratıcılık üzerine en fazla tez çalışmasının yapıldığı yıl 2014 yılıdır. En az tez çalışmasının yapıldığı yıl ise 2005 yılıdır. 2014 yılından sonra yaratıcılık üzerine yapılan tez çalışmalarının sayısı 2014 yılının gerisinde kalmıştır. 2015 yılı itibariyle yapılan çalışma sayısı az ancak düzenli bir artış göstermeye başlamıştır. 2019 yılı Eylül ayı itibari ile erişilebilen tez sayısı bağlamında 2019 yılında yapılan çalışmalar 2014 yılında yapılan tez çalışmalarının sayısından yalnızca bir eksiktir. 2005, 2007, 2010, 2011, 2012 yıllarında incelenen konuda hiç doktora tezi yayınlanmamış, 2006,2008,2009, 2016, 2019 yıllarında iki tane, 2015 yılında 4, 2017 yılında beş tane doktora tezi çalışılmıştır. 2014 yılında ise sekiz doktora tezi çalışılmıştır ve en fazla doktora tezinin çalışıldığı yıl 2014 yılıdır. En fazla yüksek lisans tezinin çalışıldığı yıl ise 2019 yılı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Çalışıldıkları Üniversitelere İlişkin Bulgular

Yaratıcılık üzerine hangi üniversitede kaç tane lisansüstü çalışma yapıldığına dair veriler Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılım Sayıları

2005-2019 yılları arasında, yaratıcılık üzerine tez çalışmalarının yapıldığı üniversitelerin incelendiği grafik 2’de, tez sayısı bağlamında ilk otuz içerisinde yer alan üniversiteler verilmiştir. Toplamda ise 52 üniversitede yaratıcılık üzerine 145 lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Grafik 2’ye göre en fazla tez çalışması Gazi Üniversitesi tarafından (20) yapılmıştır. Gazi Üniversitesini sırasıyla Düzce Üniversitesi (12), Marmara Üniversitesi (9), Selçuk Üniversitesi (8), İstanbul Üniversitesi (6), Atatürk Üniversitesi (5), Hacettepe Üniversitesi (5), Necmettin Erbakan Üniversitesi (4), Pamukkale Üniversitesi (4), Anadolu Üniversitesi (3), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (3), Balıkesir Üniversitesi (3), Gaziantep Üniversitesi (3), Gaziosmanpaşa Üniversitesi (3), Karadeniz Teknik Üniversitesi (3) izlemektedir. Grafikte yer alan diğer üniversitelerde ise ikişer tez çalışması yapılmıştır. Bu üniversiteler Ahi Evran Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesidir.

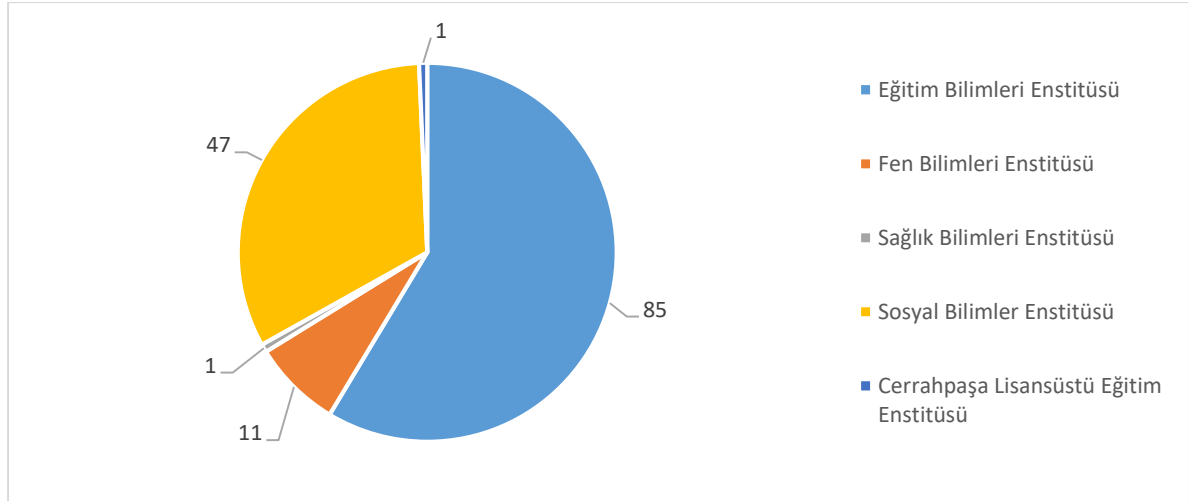
Grafikte yer almayan diğer 22 üniversitede ise yaratıcılık üzerine yalnızca birer çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu üniversiteler Erciyes Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Nişantaşı Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesidir.

Yaratıcılık üzerine yapılan eğitim öğretim konulu tez çalışmalarının sayısının üniversitelere dağılımı incelendiğinde birkaç üniversite hariç diğer üniversitelerde 1-2 çalışma üretildiği görülmektedir.

2005-2019 Yılları Arasında Yaratıcılık Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Gerçekleştirildiği Enstitülere İlişkin Bulgular

2005-2019 yılları arasında yaratıcılık üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların gerçekleştirildiği enstitülere ait bilgiler grafik 4'te verilmiştir.

Grafik 3: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Çalışmaların Gerçekleştirildiği Enstitülere İlişkin Veriler

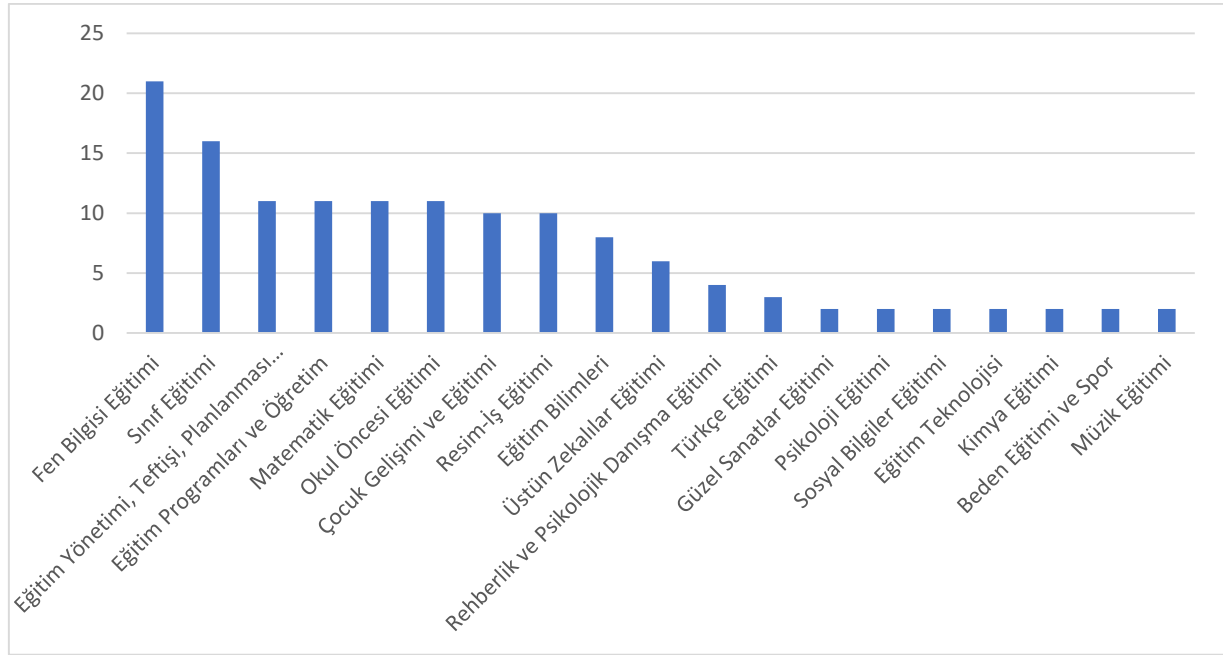

Grafik 4 incelendiğinde yaratıcılık üzerine yapılan toplam yüz kırk beş tez çalışmasının seksen beşinin eğitim bilimleri enstitüsünde, kırk yedisinin sosyal bilimler enstitüsünde, on birinin fen bilimleri enstitüsünde, bir tanesinin sağlık bilimleri enstitüsünde ve birinin Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde çalışıldığı görülmüştür. En fazla tezin eğitim bilimleri enstitüsünden çıkmış olması yanında, elde edilen diğer verilere göre sosyal bilimler ve fen bilimleri enstitülerinde yapılan tezlerin neredeyse tamamı da öğretmen yetiştiren bilim dallarından çıkmıştır.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Gerçekleştirildikleri Bilim Dallarına İlişkin Bulgular

Yaratıcılık üzerine üniversitelerin çeşitli bölümlerinde yapılan lisansüstü çalışmaların hangi bilim dallarında kaç adet çalışıldığına ilişkin veriler grafik 5'te verilmiştir.

Grafik 4: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Çalışmaların Yapıldığı Bilim dalları

Grafik 5’de verildiği gibi yaratıcılık alanında eğitim öğretim konulu tezlerin en fazla çalışıldığı alan “Fen Bilgisi Eğitimi”dir. Fen Bilgisi eğitimi alanında yirmi bir lisansüstü çalışma yapılmıştır. Fen Bilgisi eğitimini on altı lisansüstü teze “Sınıf Eğitimi”, on birer çalışma ile “Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlanması ve Ekonomisi”, “Eğitim Programları ve Öğretim”, “Okul Öncesi Eğitimi”, “Matematik Eğitimi” bilim dalları takip etmektedir. “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi” bilim dalı ve “Resim-İş Eğitimi” bilim dallarında onar tane tez hazırlanmıştır. Sırasıyla, “Eğitim Bilimleri” bilim dalında sekiz, “Üstün Zekâlılar Eğitimi” bilim dalında altı, “Rehberlik ve Psikolojik Danışma” bilim dalında dört, “Türkçe Eğitimi” bilim dalında üç çalışma yapılmıştır. “Güzel Sanatlar Eğitimi”, “Psikoloji Eğitimi”, “Sosyal Bilgiler Eğitimi”, “Eğitim Teknolojisi”, “Kimya Eğitimi”, “Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi” ve “Müzik Eğitimi” bilim dallarında ikişer çalışma yapılmıştır.

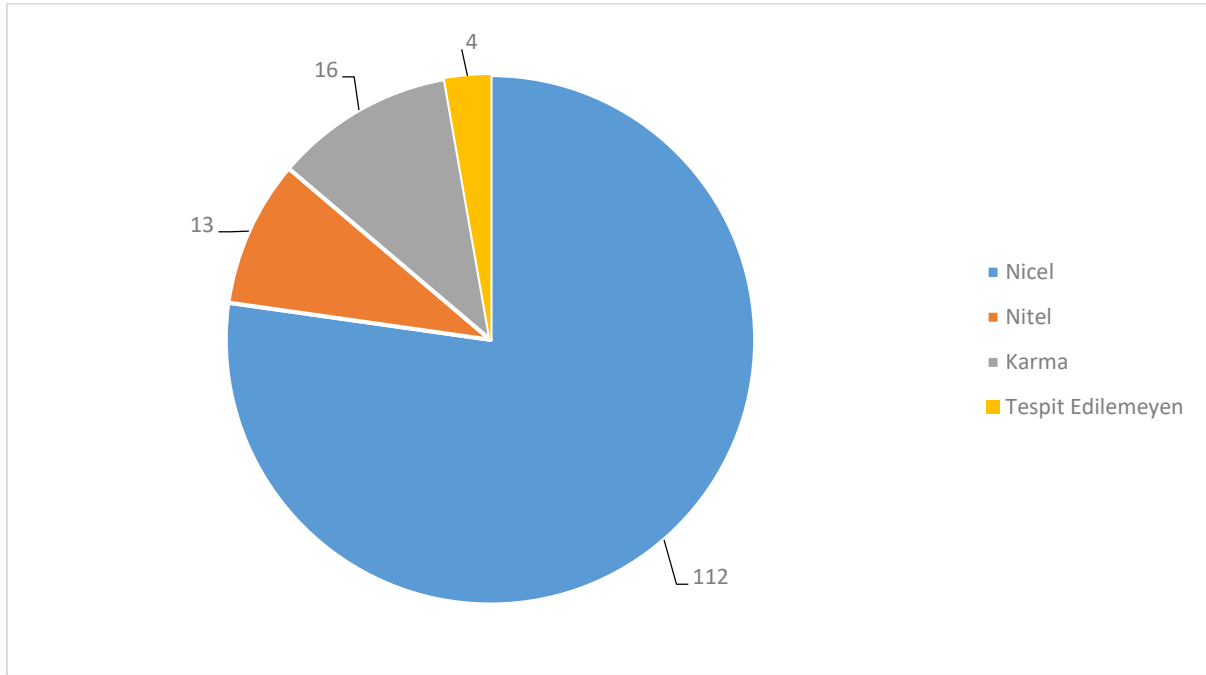
Ayrıca bu bilim dalları hariç dokuz bilim dalında daha yaratıcılık konulu tez çalışması yapılmıştır. Ancak grafikte ilk on dokuz sıradaki bilim dalına yer verilmiştir. En az lisansüstü tez çalışması yapılan bilim dalları birer çalışma ortaya koymuştur ve sayıları dokuzdur. Bu bölümler “Klinik Psikoloji”, “Zihinsel Engelliler Eğitimi”, “Yaşam Boyu Öğrenme Eğitimi”, “Mesleki Resim Eğitimi”, “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri”, “Eğitimde Program Geliştirme”, “Türkiyat Araştırmaları”, “Özel Eğitim” ve “Biyoloji Eğitimi” bölümleridir.

Toplam yirmi sekiz bilim dalında yaratıcılık üzerine eğitim öğretim konulu çalışma yapılmış olmakla birlikte yapılan çalışmaların sayısı bilim dalı envanterine bakıldığında nispeten düşük kalmaktadır. Çoğu bilim dalında bir ya da iki çalışma yapıldığı görülmektedir. Tarih, coğrafya, fizik eğitimi gibi birçok bilim dalında yapılmış herhangi bir çalışma tespit edilememiştir.

Yaratıcılık Üzerine 2005-2019 Yılları Arasında Yapılmış Eğitim-Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Yaratıcılık üzerine 2005-2019 yılları arasında yapılmış eğitim-öğretim konulu lisansüstü tez çalışmalarının yöntemlerine Grafik 6 ve Tablo 1’de yer verilmiştir.

Grafik 5: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Araştırma Yöntemleri

2005-2019 yılları arasında yapılmış lisansüstü tezlerin yüz on iki tanesi nicel yöntemlerle, on altı tanesi karma yöntemlerle ve on üç tanesi nitel yöntemlerle çalışılmıştır. Yüz on iki nicel çalışmanın büyük bir çoğunluğunu tarama yöntemi ile çalışılmış araştırmalar oluşturmaktadır. Elli dokuz araştırma tarama yöntemi ile çalışılmıştır. DeneySEL desende çalışılmış araştırma sayısı otuz dört, yarı deneySEL çalışmaların sayısı ise on yedi tanedir. Geriye kalan iki çalışmanın birisi nedensel karşılaştırma birisi ise korelasyonel araştırma türünde çalışılmıştır.

Nitel desende çalışılmış lisansüstü tezlerinin beşi durum çalışması, üçü ise doküman inceleme çalışmasıdır. Bütüncü değerlendirme, gözlem, ve literatür tarama yöntemleri ile birer araştırma yapılmıştır. Bir araştırmada doküman inceleme ve görüşme, bir araştırmada ise doküman inceleme, görüşme ve gözlem yöntemleri birlikte kullanılmışlardır. Nitel desenli araştırmalarda ise en fazla tercih edilen yöntemin durum çalışması olduğu görülmektedir.

Karma yöntemle desenlenmiş on altı araştırmanın beşi iç içe gömülü desende, dördü açıklayıcı sıralı desende, ikisi yakınsayan paralel desende çalışılmıştır. Beş araştırmada ise karma yöntemin hangi deseni ile çalışıldığı tez yazarınca belirtilmediği ve tespit edilemediği için belirlenemeyen kategorisi altında yer almıştır.

Tablo 1: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Araştırma Yöntemleri	Frekans	Yüzde
Nicel Yöntemler		
Tarama Deseni	59	40,6896
DeneySEL Desen	34	23,4482
Yarı DeneySEL Desen	17	11,7241
Nedensel Karşılaştırma	1	0,6896
Korelasyonel Araştırma	1	0,6896

Ara Toplam	112	77,2413
Nitel Yöntemler		
Durum Çalışması	5	3,4482
Doküman İnceleme	3	2,0689
Bütünleyici Değerlendirme	1	0,6896
Gözlem	1	0,6896
Doküman İnceleme+Görüşme	1	0,6896
Doküman İnceleme+Görüşme+Gözlem	1	0,6896
Literatür Tarama	1	0,6896
Ara Toplam	13	8,9655
Karma Yöntemler		
İç içe Gömülü Desen	5	3,4482
Açımlayıcı Sıralı Desen	4	2,7586
Yakınsayan Paralel Desen	2	1,3793
Belirlenemeyen	5	3,4482
Ara Toplam	16	11,0344
Belirlenemeyen		
Tespit Edilemedi	4	2,7586
Genel Toplam	145	100

Bu bulgular ışığında lisansüstü tez yazarlarının genellikle nicel araştırma yöntemlerini tercih ettikleri, bu yöntemi karma yöntemle desenlenen araştırmaların takip ettiği, en az tercih edilen yöntemin ise nitel araştırma yöntemleri olduğu görülmektedir

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Yönelik Bulgular

Yaratıcılık üzerine çalışılan eğitim-öğretim konulu lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve kullanım sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2:Yaratıcılık Üzerine Yapılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Araştırmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Dair Bilgiler

Veri Toplama Araçlarına Ait Frekans / Yüzde Bilgileri		
Tek Tür Veri Toplama Aracı İle Çalışılan Araştırmalarda Kullanılan Araçlar		
	Frekans	Yüzde
Ölçek	25	17,2413
Test	8	5,5172
Form(Bilgi/Görüşme/Gözlem Formu)	8	5,5172
Anket	2	1,3793
Klinik Mülakat	1	0,6896
Ara Toplam	44	30,3448
İki Tür Veri Toplama Aracı İle Çalışılan Araştırmalarda Kullanılan Araçlar		
Test+Form	21	14,4827
Ölçek+Form	18	12,4137
Test+Ölçek	18	12,4137
Test+Anket	1	0,6896
Form+Değerlendirme Cetveli	1	0,6896
Form+Envanter	1	0,6896
Form+Materyal	1	0,6896

Gözlem Notları+Form	1	0,6896
Ölçek+Envanter	1	0,6896
Etkinlik Ürünü+Çizim	1	0,6896
Form+Anket	1	0,6896
Ölçek+Liste(Sınav Sonuç Listesi)	1	0,6896
Ara Toplam	66	45,5172
Üç Tür Veri Toplama Aracı İle Çalışılan Araştırmalarda Kullanılan Araçlar		
Test+Ölçek+Form	12	8,2758
Ölçek+Form+Envanter	3	2,0689
Ölçek+Test+Materyal	2	1,3793
Gözlem Notları+ Form ve Test	2	1,3793
Ölçek+Test+Anket	1	0,6896
Form+Ölçek+Liste	1	0,6896
Rubrik+Günlük+Ölçek	1	0,6896
Test+Envanter+Form	1	0,6896
Etkinlik Ürünü+Gözlem Notları+Kriter Listesi	1	0,6896
Form+Gözlem Notları+Günlük	1	0,6896
Anket+Form+Ölçek	1	0,6896
Test+Form+Gözlem Notları	1	0,6896
Ara Toplam	27	18,6206
Dört Tür Veri Toplama Aracı İle Çalışılan Araştırmalarda Kullanılan Araçlar		
Test+Envanter+Ölçek+Form	2	1,3793
Test+Form+Çizim+Rubrik	1	0,6896
Video Kaydı+Form+Gözlem Notları+Etkinlik ürünü	1	0,6896
Çizim+Albüm+Form+Anket	1	0,6896
Form+Test+Etkinlik Ürünü+Çalışma Yaprağı	1	0,6896
Ara Toplam	6	4,1379
Verilmeyen	2	1,3793
Toplam	145	100

İncelenen toplam 145 lisansüstü tez çalışmasının kırk dördünde tek tür veri toplama aracı ile çalışıldığı tespit edilmiştir. Tek veri toplama aracı ile gerçekleştirilen çalışmalardan yirmi beşinde ölçek, sekizinde başarı test, sekizinde form, ikisinde anket ve birinde klinik mülakat kullanılmıştır.

İki tür veri toplama aracı ile yapılan toplam altmışaltı çalışmadan yirmi birinde “test+form”, on sekizinde “ölçek+form”, yine on sekizinde “test+ölçek” tercih edilmiştir. İki tür veri toplama aracı ile yapılan diğer çalışmalarda birer defa “test+anket”, “form+değerlendirme cetveli”, “form+envanter”, “form+materyal”, “gözlem notları+form”, “ölçek+envanter”, “etkinlik ürünü+çizim”, “form+anket” ve “ölçek+liste” kullanılmıştır.

Üç tür veri toplama aracı ile gerçekleştirilen yirmi beş araştırmadan on ikisinde “test+ölçek+form” tercih edilmiştir. Daha sonra sırasıyla üç defa “ölçek+form+envanter”, iki defa “ölçek+test+materyal”, iki defa “gözlem notları+form+test”, birer defa “ölçek+test+anket”, “form+ölçek+liste”, “rubrik+günlük+ölçek”, “test+envanter+form”, “etkinlik ürünü+gözlem notları+kriter listesi”, “form+gözlem notları+günlük”, “anket+form+ölçek” ve “test+form+gözlem” notları kullanılmıştır.

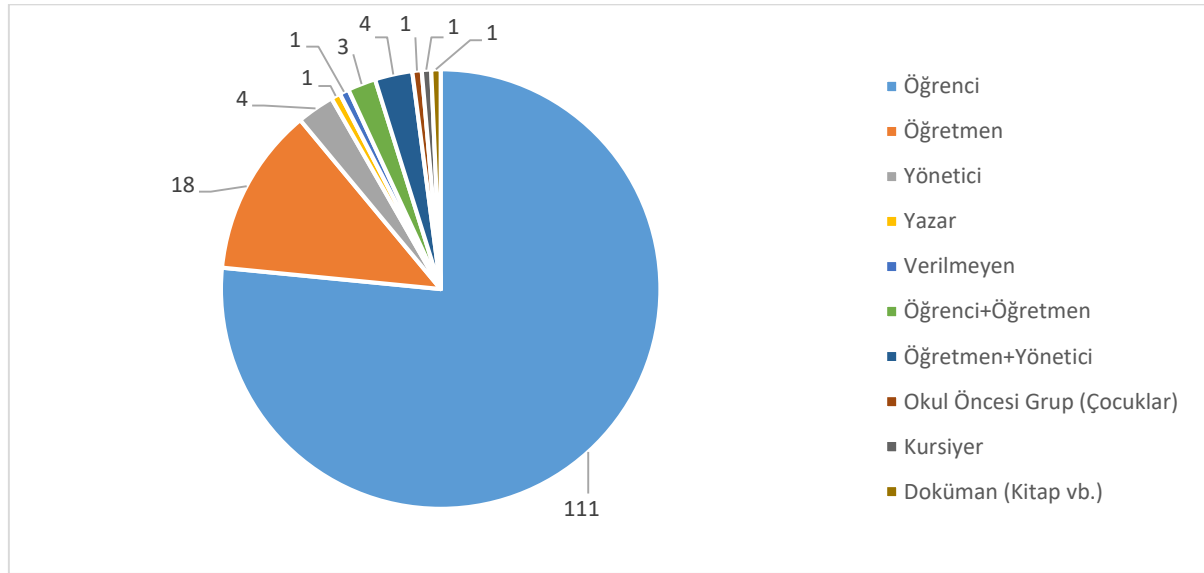
Dört tür veri toplama aracı ile gerçekleştirilen altı araştırmanın ikisinde “test+envanter+ölçek+form”, diğer toplam dört çalışmada ise birer defa “test+form+çizim+rubrik”, “video kaydı+form+gözlem notları+etkinlik ürünü”, “çizim+albüm+form+anket” ve “form+test+etkinlik ürünü+çalışma yaprağı” kombinasyonları tercih edilmiştir.

İki çalışmada ise veri toplama aracı kullanıldığı belirtilmediği için tespit edilememiştir.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Çalışma Gruplarına/Örnekleme İlişkin Bulgular

Yaratıcılık üzerine yapılmış eğitim-öğretim konulu tez çalışmalarının çalışma gruplarına/örnekleme konu olan gruplar ve grubu oluşturma frekansları Grafik 3’de verilmiştir.

Grafik 6: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Çalışma/Örneklem Grupları ve Frekansları

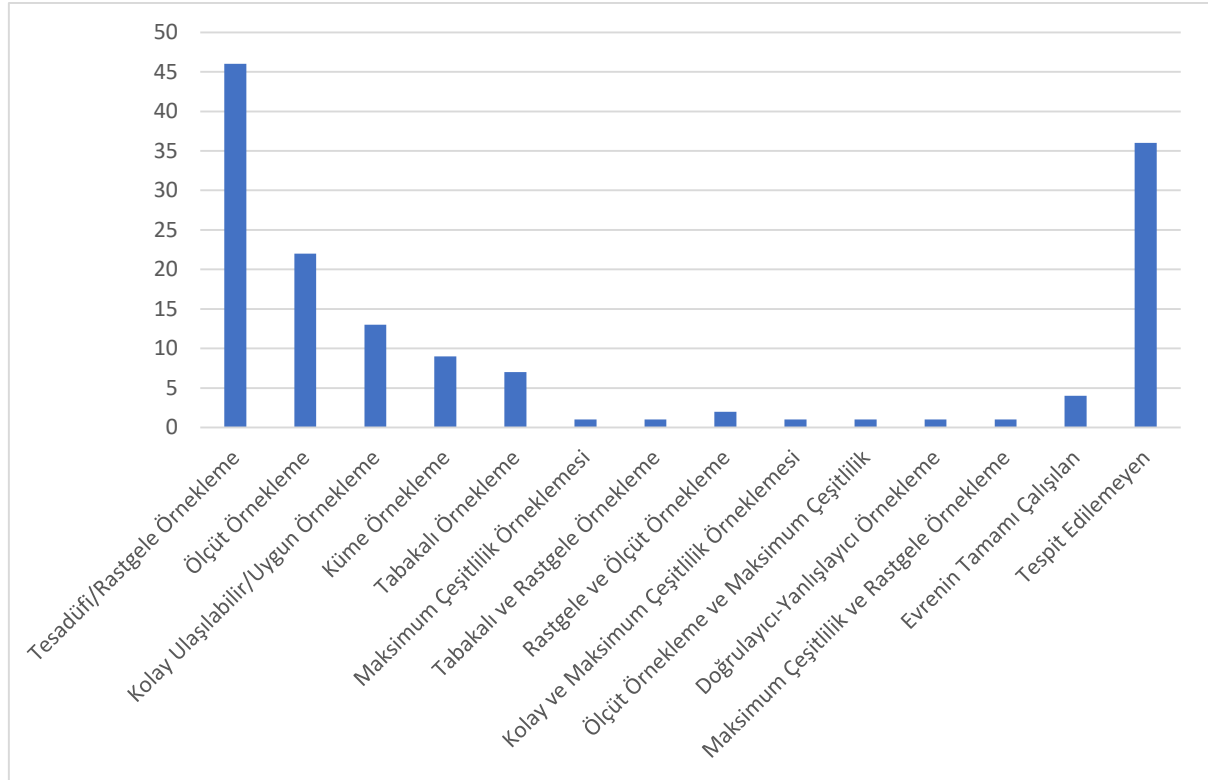
2005-2019 yılları arasında yapılan araştırmaların çalışma grubuna göz atıldığında yüz on bir araştırmanın yalnızca öğrencilerle, on sekiz araştırmanın öğretmenlerle çalışıldığı görülmektedir. Dört lisansüstü araştırmanın ise okul yöneticileri, bir araştırmanın yazarlar, bir araştırmanın kursiyerler, bir araştırmanın okul öncesi çocuk grupları, bir araştırmanın dokümanlar (kitap, makale vb.) ile çalışıldığı tespit edilebilmişken bir çalışmada ise hangi çalışma grubu/örneklem ile çalışıldığı tez yazarınca belirtilmemiştir ancak yapılan inceleme sonucunda tezin literatür şeklinde hazırlandığı belirlenmiştir. Dört tez çalışmasında ise öğretmenler ve yöneticiler, üç tez çalışmasının öğrenciler ve öğretmenler ile birlikte çalışıldığı görülmüştür.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus yedi araştırma hariç diğer araştırmalarda çalışma grubunun/örneklemin tek bir gruptan oluştuğudur. Hatta yüz on bir çalışmada sadece öğrencilerle, on sekiz çalışmada ise sadece öğretmenlerle çalışma yapılmıştır.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Örnekleme Alma Biçimlerine Yönelik Bulgular

2005-2019 yılları arasında yaratıcılık üzerine yapılmış eğitim öğretim konulu lisansüstü tezlerin örneklem alma yöntemleri Grafik 7’de verilmiştir.

Grafik 7: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarında Başvurulan Örneklem Alma Yöntemleri

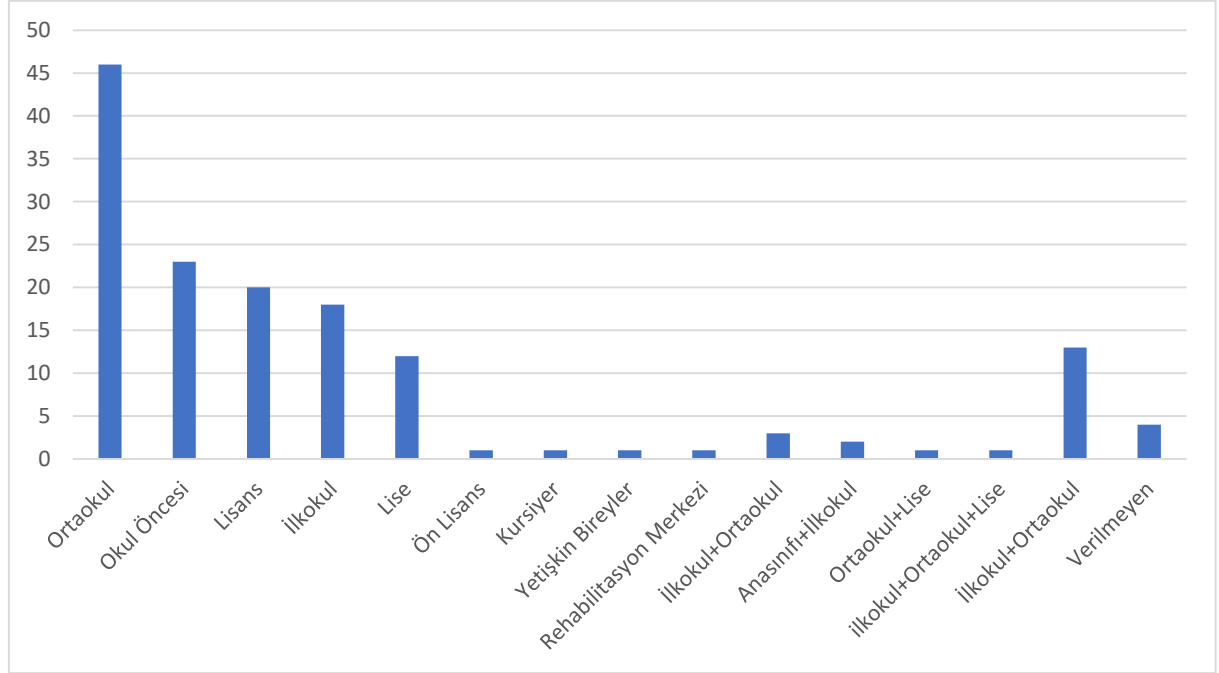
Grafik incelendiğinde en fazla tercih edilen örnek alma biçiminin kırk altı frekans değeri ile tesadüfi/rastgele örneklem olduğu tespit edilmiştir. Bu örneklem alma biçiminin ardından en fazla tercih edilen biçimin ölçüt örneklem olduğu görülmüştür. Yirmi iki lisansüstü araştırma ölçüt örneklem tercih edilerek çalışılmıştır. On üç araştırmacı ise araştırmalarında kolay ulaşılabilir/uygun örneklem biçimini tercih etmiştir. Bu örneklem biçimlerini dokuz araştırma ile küme örneklem, yedi araştırma ile tabakalı örneklem ve bir örneklem ile maksimum çeşitlilik örneklem biçimleri takip etmiştir. Rastgele ve ölçüt örneklem yöntemleri iki araştırmada birlikte kullanılmıştır. Yine tabakalı örneklem ve rastgele örneklem yöntemleri, kolay ve maksimum örneklem yöntemleri ile ölçüt örneklem ve maksimum çeşitlilik örneklem biçimleri birer defa birlikte kullanılmışlardır. Dört araştırmada ise örneklem alma yoluna gidilmemiş ve evrenin tamamı çalışılmıştır.

Dikkate değer en önemli hususlardan biri ise otuz altı araştırmada örneklem alma biçiminden bahsedilmediği yönündeki tespittir. Bu araştırmalarda yazarları tarafından araştırmanın özet bölümü ve örneklem/çalışma grubu bölümünde verilmiş bir örneklem alma yöntemi tespit edilememiştir. Bu araştırmaların yalnızca ikisinin yöntemlerinin doğası gereği (literatür yazım, doküman inceleme vb.) örneklem barındırmayabileceği tespit edilmiştir. Geri kalan otuz dört araştırmada ise örneklem/çalışma grubu var olduğu halde örneklem alma biçimlerinin verildiği görülmemiştir. Bu sayı yüz kırk beş lisansüstü tez çalışması için oldukça yüksek bir oranı temsil etmektedir.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarında Çalışma Grubunun/Örneklemin Seçildiği Eğitim Kademelerine İlişkin Bulgular

2005-2019 yılları arasında yaratıcılık üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin çalışma grubunu/örneklemini oluşturan grupların öğrenim düzeyleri ile ilgili veriler Grafik 8’de verilmiştir.

Grafik 8: Yaratıcılık Üzerine Yapılan Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Çalışmaların Örneklem Grubunun Seçildiği Eğitim Kademesi/Ortamı

Grafik 8 incelendiğinde yüz kırk beş lisansüstü araştırmaların örnekleminin/çalışma grubunun seçildiği eğitim kademesi ile ilgili olarak;

Kırk altı çalışmada örneklem/çalışma grubu olarak seçilen grubun ortaokul kademesinden, yirmi üç çalışmada okul öncesi (anaokulu) kademesinden, yirmi çalışmada lisans (üniversite) kademesinden, on sekiz çalışmada ilkokul kademesinden, on iki çalışmada lise kademesinden, iki çalışmada ön lisans kademesinden, bir çalışmada öğrenim durumu belli olmamakla birlikte bir eğitim merkezinin kursiyerlerinden, bir çalışmada öğrenim durumu belli olmamakla birlikte rehabilitasyon merkezlerinden ve bir çalışmada da yine öğrenim durumu belli olmamakla yetişkin bireylerden seçildiği görülmüştür.

Azda olsa bazı araştırmalarda da iki öğrenim kademesinde yer alan farklı gruplarla çalışılmıştır. On üç çalışmada örneklem/çalışma grubu ilkokul ve ortaokul kademesinden, iki çalışmada anasınıfı ve ilkokul kademesinden ve bir çalışmada da ortaokul ve lise kademesinden seçilmiştir. İlkokul+Ortaokul+Lise kademelerinden çalışma grubu/örneklemin seçildiği bir araştırma bulunmaktadır. Dört çalışmada ise bu hususa dair herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.

Grafik 8’deki veriler genel olarak değerlendirildiğinde, tez çalışmalarında örneklem grubun/çalışma grubunun genellikle tek bir eğitim kademesinden seçildiği görülmektedir.

Farklı eğitim kademelerinin birlikte çalışıldığı ve veri çeşitliliği sağlayacak şekilde yirmi araştırmanın gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yaratıcılık Üzerine Çalışılmış Eğitim Öğretim Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının İlişkili Olduğu Konu Başlıklarına Dair Bulgular

Yaratıcılık üzerine çalışılan eğitim-öğretim konulu lisansüstü tezlerin hangi konu başlıkları bağlamında çalışıldığına dair bilgiler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3:Yaratıcılık üzerine yapılan eğitim-öğretim konulu çalışmaların başlıklarının ilişkili olduğu konu başlıklarına dair veriler

Çalışılan İlişkili Konu Alanı	Frekans	Yüzde
Öğretim Yöntem, Strateji, Teknik ve Uygulamaları-Yaratıcılık ilişkisi	23	15,8620
Çeşitli Değişkenler ve Yaratıcılık ilişkisi (Yaş, cinsiyet, akademik başarı vb...)	23	15,8620
Yaratıcılık Düzeyi (Öğretmen, öğrenci, öğretmen adayı vb.)	22	15,1724
Farklı Alanlarda Yaratıcılık (Bilimsel, örgütsel vb.)	20	13,7931
Yazma, Okuma, Konuşma ve Düşünme Becerileri Bağlamında Yaratıcılık	9	6,2068
Yaratıcı Drama	8	5,5172
Üstün Yetenekli Bireyler ve Yaratıcılık	7	4,8275
Müfredat Programları ve Yaratıcılık	6	4,1379
Öğretim Yaklaşımları Bağlamında Yaratıcılık	5	3,4482
Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri Bağlamında Yaratıcılık	5	3,4482
Sanat ve Edebiyat Ürünleri Bağlamında Yaratıcılık	4	2,7586
Öğretim Materyalleri ve Yaratıcılık	3	2,0689
Yaratıcı Birey Özellikleri	2	1,3793
Özel Gereksinimli Bireyler ve Yaratıcılık	2	1,3793
Yaratıcılık Kavramına Yönelik Algılar	2	1,3793
Öğretim Teknolojileri ve Yaratıcılık ilişkisi	2	1,3793
Yaratıcılık Bileşenleri	1	0,6896
Yaratıcılık Eğitimi	1	0,6896
Toplam	145	100

Tablo 3 incelendiğinde, yaratıcılık konusunda en fazla çalışmanın, yirmi üç araştırma ile iki başlıkta çalışıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki yaratıcılığın “çeşitli öğretim yöntem, strateji, teknik ve uygulamaları ile ilişkileri”, ikincisi ise yine yirmi üç çalışma ile “çeşitli değişkenler ve yaratıcılık” ilişkisi üzerine çalışılmıştır. Bu başlığı yirmi iki çalışma ile “yaratıcılık düzeyi”, yirmi çalışma ile “farklı alanlarda yaratıcılık”, dokuz çalışma ile “yazma, okuma, konuşma ve düşünme becerileri bağlamında yaratıcılık”, sekiz çalışma ile “yaratıcı drama”, yedi çalışma ile “üstün yetenekli bireyler ve yaratıcılık”, altı çalışma ile “müfredat programları ve yaratıcılık”, beşer çalışma ile “öğretim yaklaşımları bağlamında yaratıcılık” ve “öğrenci ve öğretmen görüşleri bağlamında yaratıcılık”, dört çalışma ile “sanat ve edebiyat ürünleri bağlamında yaratıcılık”, üç çalışma ile “öğretim materyalleri ve yaratıcılık”, ikişer çalışma ile “yaratıcı birey özellikleri”, “özel gereksinimli bireyler ve yaratıcılık”, “yaratıcılık kavramına yönelik algılar” ile “öğretim teknolojileri ve yaratıcılık ilişkisi”, birer araştırma ile “yaratıcılık bileşenleri” ve “yaratıcılık eğitimi” başlıkları takip etmektedir.

Sonuç-Tartışma ve Öneriler

Yaratıcılıkla ilgili tezlerin yıllara göre ve eğitim düzeylerine göre dağılımının incelendiği ilk araştırma sorusunda toplam 145 lisansüstü çalışmaya rastlanmıştır. Bu sayının büyük bir

kısmını (114) yüksek lisans çalışmaları oluştururken, doktora çalışmaları ise toplama göre az sayıda (31) kalmıştır. Benzer durum Oğuz Haçat ve Demir'in 2019 yılında eğitim alanında okuryazarlık ile ilgili tezlerin incelendiği çalışmada da ortaya çıkmaktadır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmada yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinin neredeyse 3'de 1'i oranında olduğunu belirtmişlerdir. Tez çalışmalarının incelendiği birçok farklı alan ve konu ile ilgili çalışmada da yine yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine göre fazlalığı dikkat çekmektedir (Kurtdeğir-Fidan & Öner, 2018; Küçüköğlü & Ozan, 2013; Karadağ, 2014; Şahin & Göğebakan Yıldız, Duman, 2011; Akyol & Yavuzkurt, 2016). Bu durumun Türkiye'deki enstitülerde lisansüstü çalışmaların yüksek lisans programlarının doktora programlarına göre daha fazla sayıda olması olarak açıklanabilir. Ayrıca doktora sürecinin daha uzun bir süreci kapsamaması ve bu eğitime devam eden kişi sayısının daha az olması da bu durumun etkenleri arasında gösterilebilir. Sayıca en fazla tez çalışmasının 2014 yılında en az tez çalışmasının ise 2005 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Yıllara göre yayınlanan ve yayınlanmayan tez sayıları göz önüne alındığında 2019 yılı itibari ile yaratıcılık ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının tekrar artmaya başladığı söylenebilir. Bu artışa ve on beş yıllık süreçte yayınlanan tez çalışmalarına rağmen, en temel yaşam becerilerden biri olan yaratıcılık ile ilgili eğitim alanında yapılan çalışma oranının yetersiz olduğu söylenebilir. On beş yıllık süreçte konu ile alakalı sadece otuz bir doktora tezi çalışılmış olması da böylesine önemli bir becerinin lisansüstü çalışmalarda diğer konuların gölgesinde kaldığı düşünülebilir.

Türkiye'de 2005 yılından itibaren yaratıcılığın eğitim-öğretim boyutu ile ilgili toplamda elli iki yükseköğretim kurumunda lisansüstü çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Gazi üniversitesi yirmi tez çalışması ile en çok yaratıcılık eğitim ilişkisi konulu tez çalışması yapan kurum olmuştur. Yine farklı konularda birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmalarda da en fazla tezi üreten üniversitenin Gazi Üniversitesi olduğu görülmüştür. (Bahar & Kiras, 2017; Şahin & Göğebakan Yıldız, Duman, 2011; Oğuz Haçat & Demir, 2018; Dilek, Baysan & Öztürk, 2018; Oğuz Haçat & Demir, 2019). Günay'ın 2018 yılında yaptığı çalışma ise Gazi üniversitesi'nin lisansüstü öğrenci sayısında Türkiye genelinde üçüncü sırada yer aldığını ortaya çıkarmıştı. (Günay, 2018). Bu durumda üniversitenin birçok farklı alanda üst sıralarda lisansüstü çalışma yaptırma durumunu açıklamaktadır. Tabii ki yaratıcılık eğitim ilişkili tez yayınlarının belirgin düzeyde fazla olması, öğretim elemanı ve öğrenci ilgisinin bu yönde olması ile de açıklanabilir. Bu üniversiteyi Dokuz Eylül Üniversitesi on iki, Marmara Üniversitesi dokuz lisansüstü çalışma ile takip etmiştir. Oğuz Haçat ve Demir (2019), eğitim alanında okuryazarlık üzerine lisansüstü tezleri inceledikleri çalışmalarında 1998-2019 zaman dilimini incelemişlerdir. Geniş bir periyodu ele alan araştırmacılar toplamdan 308 lisansüstü çalışmaya ulaşmışlardır. Bu çalışmada da yoğunluğun 2005 sonrasında olduğu ve mevcut çalışmayla benzer süreçte lisansüstü yayınların artış gösterdiği görülmüştür. Ama yine de yaratıcılık ile ilgili tez yayınları sayısının bu konuya oranla oldukça geride olduğu söylenebilir.

Eğitimde yaratıcılık konusu ile ilgili lisansüstü tezlerinin yayınlandıkları enstitülere göre ele alındığı kısımda en çok çalışmanın eğitim bilimleri enstitüsünde yapıldığı görülmektedir. Ardından sosyal bilimler enstitüsü, fen bilimleri enstitüsü ve sağlık bilimleri enstitüsü gelmektedir. Bu enstitülerin çatısı altında yapılan tezlerin neredeyse tamamı öğretmen yetiştiren bölümlerde üretilmiştir. Sosyal bilimler enstitüsü ve fen bilimleri enstitüsünde gerçekleştirilen eğitsel çalışmaların bu enstitülerde yapılmış olması yapıldıkları dönemde

çalışıldıkları üniversitelerde eğitim bilimleri enstitüsünün bulunmayışından kaynaklandığı düşünülebilir. 2018 yılı istatistiklerine göre Türkiye'deki eğitim bilimleri enstitü sayısı 43, toplam öğrenci sayısı 35.763 olduğu Günay tarafından belirtilmiştir (Günay, 2018). Bu verilerde eğitim bilimleri enstitülerinin son yıllarda geniş bir ağı ve öğrenci sayısına sahip olduğunu göstermektedir.

Yaratıcılığın eğitimle birleştiği tezlerin bilim dallarına göre dağılımında oldukça geniş bir yelpaze dikkati çekmektedir. Yirmi sekiz farklı alanda eğitimde yaratıcılığın ele alındığı ve lisansüstü tez olarak yayınlandığı görülmüştür. Bilim dallarında görülen bu geniş yelpaze çeşitliliğinin yanında, bu alanlarda yapılan çalışma sayısına göz atıldığında bazı bilim dallarında birkaç tane yayının yapıldığı, bazı bilim dallarında ise herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu durum bu konuda yeni çalışmaların yapılabileceği fikrini ortaya koymaktadır. Bilim dalı olarak bakıldığında en çok çalışmanın Fen Bilgisi Eğitimi'nde olduğu görülmektedir, Sınıf Eğitimi ise listede ikinci sıradadır ve liste uzayıp gitmektedir. Fen Bilgisi eğitimi alanında, yaratıcılıkla ilgili çalışmaların geçmişi ve yoğunluğu daha eski tarihli olarak karşımıza çıkmakla birlikte bu becerinin fen bilgisi alanında hususiyetle araştırıldığı görülmektedir (Akanca & Özsevgeç, 2016; Candan, 2009; Aktamış & Can, 2007; Demirci, 2007). Ayrıca, Erdem 2018 yılında yayınladığı medya okuryazarlığı ile ilgili tezleri incelediği çalışmasında bilim dallarına göre de bir kategorizasyona gitmiştir. Araştırmacı, incelediği çalışmaların eğitim alanında yer alan bilim dallarında çeşitlilik gösterdiğini belirtmiştir. Ancak mevcut çalışmamızda yaratıcılığa ilişkin alan-tez çeşitliliğinin yeterli olduğunu söylemek zordur.

Eğitimde yaratıcılık üzerine çalışılan tezlerin yöntem kısımları incelendiğinde nicel yöntemin kullanıldığı çalışmaların sayısının nitel ve karma yöntemlere göre oldukça fazla olduğu görülmektedir. Nitel ve karma yöntemlerin kullanılma durumu ise birbirlerine yakındır. Nicel çalışmaların daha sık kullanıldığını ortaya koyan farklı alanlarda yapılmış birçok benzer çalışma vardır (Akyol & Yavuzkurt, 2016; Erdem 2018; Oğuz Haçat & Demir 2019; kayhaoğlu, 2013; Küçükoğlu & Ozan, 2013; Aydın, Selvitopu Kaya, 2018; Ahi & Kıldan, 2013; Apaydın & Erol, 2017; Karadağ, 2009). Nicel kısımda en çok tarama ve deneysel yöntem kullanılmıştır. Benzer sonuçlar Bahar ve Kiras'ın yaptığı çalışmada da yer almaktadır (2017). Nitel yöntem tercih eden çalışmalar durum çalışmasından ve doküman incelemeden yararlanmışlardır. Karma yöntemle gerçekleştirilen çalışmalar ise iç içe gömülü desen ve açılımlı sıralı desenden daha çok yararlanmışlardır. Bu veriler yüz yirmi beş araştırmanın tek bir tür araştırma yöntemi ile yapıldığının, araştırmaların farklı türden verilerle desteklenmediğinin ve farklı yöntemlerin birbirinin zayıf yönlerini kapatacak şekilde kullanılmadığının göstergesidir. Birçok araştırmacı bu zafiyetin ortadan kaldırılması için araştırmaların karma yöntem ile gerçekleştirilmesini önermektedir. (Creswell ve Plano Clark, 2015; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004:21; Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014:67).

İncelenen araştırmaların veri toplama araçlarına göz atıldığında araştırmaların önemli bir kısmında tek tür (44/145), çoğunda iki tür (66/145), yine bir kısmında üç tür (17/145) ve nadir olarak ise dört tür (6/145) veri toplama aracı kullanıldığı görülmüştür. Birkaç çalışmada ise veri toplama aracına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Nicel yöntemin yaratıcılıkla ilgili lisansüstü tezlerde daha çok tercih edilmesine bağlı olarak ölçek kullanımı ilk sırada tercih edilen veri toplama aracıdır. Nitel çalışmalar ise daha fazla form kullanımını tercih ederken,

karma yöntemlerde kullanılan veri toplama aracı çeşitliliği değişkenlik göstermektedir. Benzer sonuçlara rastlanılan birçok çalışma vardır (Kütükçü, 2017; Küçüköğlu & Ozan, 2013; Bahar & Kiras, 2017). Araştırmacıların araştırmalarının doğasına uygun veri toplama araçlarını kullandıkları görülmüştür. Ancak araştırma sonucunda incelenen çalışmaların büyük kısmında tek ya da iki tür veri toplama aracının kullanıldığı sonucuna da erişilmiştir. Tek ya da iki veri toplama aracı ile veri toplamak bazen zengin ve derin bilgi elde etme imkânını araştırmacıların elinden almaktadır. Ayrıca farklı araçlarla veri toplamak verinin doğruluğunu tekrar tekrar teyit etme imkânını araştırmacılara tanır. Bu bağlamda araştırmalarda mümkün mertebe birkaç veri toplama aracı ile sonucu doğrulamak gerekir. (Yin, 1984 Akt. Subaşı ve Okumuş, 2017; Kılıç Tapu, 2017 ; Deveci ve Deveci, 2018)

Ülkemizde yaratıcılık ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin çalışma grupları/örneklemi incelendiğinde katılımcıları daha çok öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Öğrencilerden sonra en kalabalık grup öğretmenlerdir. Literatür taraması yapılan ve farklı çalışma gruplarını bir araya getiren çalışma sayısı oldukça azdır. Bu durumda yaratıcılık ile ilgili yapılan lisansüstü yayınların çalışma grubu açısından zenginlik ve farklılık ortaya koyamadığını göstermektedir. Literatürde çalışma gruplarının ele alındığı farklı alanlarda ve zamanlarda çıkmış yayınlarda dikkati çekmektedir. (Aydın, Selvitopu & Kaya, 2018; Erdem, 2018; Oğuz Haçat ve Demir, 2018; Oğuz Haçat ve Demir, 2019)

İncelenen çalışmalarda araştırmacıların örnekleme alma biçim tercihlerinde en çok tesadüfi/rastgele örnekleme alma yolu ön plana çıkmaktadır. Bu duruma benzer bir sonuç farklı alanda yapılan çalışmalarda da kendini göstermekte ve sonuç mevcut çalışma ile örtüşmektedir (Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2018; Şara, P., Karadedeli, İ. & Hasanoğlu, G. 2016). Bu örnekleme yolunun yanında incelenen araştırmalarda birçok farklılık ve çeşitlikte örnekleme yöntemleri de yer almaktadır ancak en ilginç nokta ise incelenen çalışmaların neredeyse 3 de birinin örnekleme alma/ çalışma grubu belirleme yolundan bahsetmemiş olmasıdır. Oysaki lisansüstü düzeyde yapılan araştırmalarda araştırmanın ruhuna uygun bir biçimde amaçlı ya da amaçsız örneklem alma biçimleri mutlaka belirtilmelidir.

İncelenen tezlerde seçilen çalışma gruplarının detaylarına bakıldığında en yoğun eğitim kademesinin ortaokul öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Daha önce yapılmış bir takım çalışmalarda da benzer bir durum görülmüştür. (Alver & Taştan, 2017; Erdem, 2018; Oğuz Haçat & Demir, 2019). Yaratıcılık becerisinin daha çok bu eğitim seviyesinde sergilendiği düşüncesi, en çok veri toplanan grubun ortaokul öğrencilerinden oluşmasını açıklayabilecek bir durumdur. (Kara ve Akkaya, 2014). Bu eğitim seviyesinden sonra hemen hemen her kademede çeşitlilik gösteren çalışma gruplarından verilerin toplandığı görülmektedir. Ama farklı kademelerin karşılaştırılmasına ve yahut aynı araştırma için farklı eğitim kademelerinden birlikte veri toplamaya yönelik çalışmaların sayısı oldukça azdır. Farklı eğitim seviyelerinden veri toplanması araştırmacılara konuya daha geniş bir perspektiften bakma imkânı tanıyacaktır. Ayrıca yaratıcılığın pratikle ve zamanla geliştirilebilir bir beceri olduğu göz önünde bulundurulursa (Gartenhaus, 1997) belli bir süre boyunca devamlılığın (sürecin) ölçülmesi daha net bir tablo ortaya koyabilir. Tabii ki ortaya çıkan sonuç kesinlikle yanlış demek doğru olmaz çünkü bazı çalışmaların doğası tek bir eğitim kademesinden veri toplamayı mümkün kılmaktadır.

Yaratıcılığın hangi konu başlıkları bağlamında çalışıldığına dair yaptığımız incelememizde ise araştırmaların belli kavramlar üzerine yoğunlaştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer bir durum ve yoğunluk Bahar ve Kiras'ın (2017) yılında çevre eğitimi başlıklı yayınları inceldikleri çalışmada da gözükmemektedir. Lisansüstü araştırmalarda konu başlıklarının benzerliği sonucuna ulaşan başka bir çalışmada Alver & Taştanir tarafından yayınlanmıştır (2017). Hâlihazırda yaratıcılıkla ilgili lisansüstü çalışmaların sayısının az olduğunu düşünürsek belirli başlıklar etrafında dolaşıldığı söylenilir. Yaratıcılığın farklı yönlerinin farklı başlıklar bağlamında çalışılması yaratıcılık becerisi hakkında bizlere daha detaylı bilgiler sunacağı gibi, bu beceri hakkında eğer varsa hala bilinmeyen bir takım gerçekleri de ortaya çıkarmamızı sağlayacaktır.

Öneriler

Yaratıcılık konusunun eğitim ile ilişkilendirildiği lisansüstü tezlerin incelendiği bu çalışmadan elde edilen sonuçlardan hareketle bazı önerilerde bulunulabilir. Yaratıcılık konusunun eğitim boyutunun yaşamla bağlantılı tüm alanlarda daha fazla çalışılması gerekmektedir. Gündelik hayatın sürekli artan sorunlarına yeni çözümler getirebilmek için yeni fikirlere ve çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Yaratıcılık doğrudan yaşamla ilgili bir beceridir ve yaratıcılığa önem verilen alanlarda güncel yaşamda karşılaşılan problemlere daha rahat çözümler getirilebileceği unutulmamalıdır. Lisansüstü çalışmalarda oldukça az başvuru alan karma yöntem araştırmalarının sayısının artırılması daha zengin ve derin bilgiler içeren yayınların sayısını artıracaktır. Bu noktada araştırmacılara yapılan lisansüstü çalışmalarda karma yöntem araştırmalarının daha fazla kullanılması önerilmektedir. Lisansüstü araştırmalarda belirli bir süreç boyunca gelişimi devam eden beceri vb... yetenekler üzerinde araştırma yapacak araştırmacıların farklı eğitim seviyelerinin yanında farklı eğitim kademelerinden de veri toplayarak sürece bütüncül bir yaklaşımla bakması tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

- Ağluç, L. (2013). Sanat Yaratıcılık Bağlamında İnsan Ve Yaratma Güdüsü. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 1-14. <https://doi.org/10.13114/MJH/20131645>.
- Ahi, B. & Kıldan, A. O. (2013). Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2002-2011). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(27), 23-46.
- Akcanca, N. & Özsevgeç, L. C. (2016). Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Yaratıcılığa İlişkin Düşüncelerinin Belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 391-413.
- Akkaşoğlu, S., Akyol, C., Ulama, Ş. & Zengin, B. (2019). Tarım Turizmine Yönelik Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (2), 1193-1218. <https://doi.org/10.21325/jotags.2019.416>.
- Aktamış, H. & Ergin, Ö. (2006). Fen Eğitimi ve Yaratıcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20, 77-83.
- Aktamış, H. & Can, B. T. (2007). Fen Öğretmen Adaylarının Yaratıcılık İnançları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2(4), 484-499.
- Akyol, B. & Yavuzkurt, T. (2016). Türkiye’de Lisansüstü Tezlerde Eğitim Denetimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 908-926. <https://doi.org/10.7884/teke.631>.

Alpaydın, Y. & Erol, İ. (2017). Examination of Postgraduate Theses and Dissertations in The Field Of Education Economics in Turkey. *Marmara University Atatürk Education Faculty Journal of Educational Sciences*, 45 (45) , 23-41. DOI: 10.15285/maruaebed.292105.

Alver, M. & Taşdemir, L. (2017). Konuşma Becerisi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 451-462. <http://doi.org/10.18298/ijlet.2041>.

Ananiadou, K., & Claro, M. (2009). 21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries. *OECD Education Working Papers*, No. 41, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/218525261154>.

Aral, N. (1999). Sanat Eğitimi-Yaratıcılık Etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 11-17.

Atasoy, B., Kadayıfçı, H. & Akkuş, H., (2017). Bilimsel Yaratıcılığı Destekleyen Öğretimin Maddelerin Ayrılması Konusundaki Öğrenci Çizimlerine Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 83-104. <https://doi.org/10.21764/efd.76520>.

Aydın, A., Selvitopu, A. & Kaya, M. (2018). Sınıf Yönetimi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 41-56. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018..-382251>.

Bahar, M. & Kiras, B. (2017). Türkiye'de Yayımlanan Çevre Eğitimi Konulu Makale ve Tezlerin Genel Analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1702-1720.

Bowen, G. A. (2009). Document Analysis As a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Can Yaşar, M. & Aral, N. (2010). Yaratıcı Düşünme Becerilerinde Okul Öncesi Öğretimin Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(2), 201-209.

Can Yaşar, M. & Aral, N. (2011). Altı Yaş Çocuklarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Sosyo-Ekonomik Düzey ve Anne Baba Öğrenim Düzeyinin Etkisinin İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 137-145.

Candar, H. (2009). Fen Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Öğretim Tekniklerinin Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum ve Motivasyonlarına Etkisi. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul*.

Cannatella, H. (2004). Embedding Creativity in Teaching and Learning. *Journal of Aesthetic Education*. 38(4), 59-70. <https://doi.org/10.2307/3527376>.

Craft, A. (2001). An analysis of research and literature on creativity in education. *Qualifications and Curriculum Authority*, 51(2), 1-37.

Creswell, J. W. & Plano Clark, V.L. (2015). Karma Yöntem Araştırmaları (Ed. Yüksek Dede ve Selçuk Beşir Demir) Ankara: Anı Yayıncılık.

Demir, T. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerileri İle Yazma Özyeterlilik Algısı İlişkisi Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 2(1), 84-114.

Demirci, C. (2007). Fen Bilgisi Öğretiminde Yaratıcılığın Erişi ve Tutuma Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32 (32) , 65-75. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7804/102312>.

Deveci, B. & Deveci, B. (2018). Örnek Olay Çalışmasına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme. Social Sciences Studies Journal, 4(13), 126-135. <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.319>.

Dikici, A. (2006). Sanat Eğitimi ve Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri. Eğitim ve Bilim, 31(139), 3-9.

Dikmenli, Y., Öztürk Demirbaş, Ç. & Yakar H. (2018). Türkiye'de Milli Parklar Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Genel Eğilimleri. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9(16). 1750-1769. <https://doi.org/10.26466/opus.470971>.

Dilek, A., Baysan, S., & Öztürk, A. A. (2018). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Yüksek Lisans Tezleri: Bir İçerik Analizi Çalışması. Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 22(2). 581-602.

Dolmaz, (2017). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Roman Kullanımının Yaratıcı Yazma Becerilerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Dolmaz, M. & Kaya, E. (2018). 7. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerileri ve Dilsel Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS), 2(1), 22-41.

Erdem, C. (2018). Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 11 (4) , 693-717. <https://doi.org/10.30831/akukeg.390260>.

Ersükmen, E. (2010). İlköğretim Fen ve Teknoloji Ders Öğretmenlerinin Yaratıcılık Kavramına İlişkin Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I. & Ersoy, A., (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 1, 65-86. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m>.

Gartenhaus, A. R. (1997). Minds in Motion-Using Museum To Expand Creative Thinking. (Trans. Ruhiser Mergenci and Bekir Onur), Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Gök, B. & Erdoğan, T. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 44(2), 29-51. [tps://doi.org/10.1501/Egifak_0000001223](https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001223).

Gökalp, M. (2016). Çocukta Yaratıcılık ve Yaratıcı Çocuk Etkinliklerinin Yaratıcılık ve Geliştirilmesi Dersinde Okul Öncesi Bölümü Öğrencilerine Olan Etkisi (Samsun Eğitim Fakültesi Örneği). Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(3), 25-36.

Günay, D. (2018). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Ve Lisansüstü Eğitime Felsefi Bir Bakış. Üniversite Araştırmaları Dergisi, 1(2), 71-88. <https://doi.org/10.26701/uad.450965>.

Gür Erdoğan, D., Kaya Uyanık, G. & Canan Güngören, Ö. (2018). Aktif Öğrenmeye İlişkin Lisansüstü Tezlerin Yapısal İncelenmesi. Sakarya University Journal of Education, 8(1). 111-125. <https://doi.org/10.19126/suje.346975>.

- Hotaman, D. (2011). Eğitim Fakülteleri Kendi Öğrencilerini Seçebilir mi. Kuramsal Eğitimbilim, 4(1). 126-136.
- Işık, A. D. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Bireyler Yetiştirmede Görev ve Sorumlulukları. The Journal of Academic Social Science Studies, 6(6). 585-601. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1611>.
- İslamoğlu, A. H. & Alniaçık, Ü. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Johnson R. B. & Onwuegbuzie A. J. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. Educational Researcher, 33(7), 14-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>.
- Kahyaoğlu, M. (2016). Türkiye’de Çevre Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalar: Bir İçerik Analizi Çalışması. Marmara Coğrafya Dergisi, (34), 50-60.
- Kara, Ö. T. & Akkaya, A. (2014). Kurgusal Çocuk Yazını Ürünlerinde Çocukların Hayal Gücü ve Yaratıcılığını Etkileyen Boyutlar. (Ed. Bülent ÖZKAN), Çocuk Yazını Araştırmaları, Adana: Karahan Kitabevi, ss. 217-228.
- Kara, Ş. & Şençiçek, S. (2015). Yaratıcı Çocuk Yetiştirmede Problemler ve Çözüm Önerileri. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2), 90-97.
- Karabey, B. (2010). İlköğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Yaratıcı Problem Çözmeye Yönelik Erişi Düzeylerinin ve Kritik Düşünme Becerilerinin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelemesi. Journal of Kirsehir Education Faculty, 10(3), 75-87.
- Karadağ, R. (2014). Okuma İlgisi, Tutumları ve Alışkanlığı Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Analizi: YÖK ve ProQuest Veri Tabanları Örneklemi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 35(1), 1-17. <https://doi.org/10.9779/PUJE619>.
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve Yaratıcılık. Eğitim ve Bilim, 26(119), 3-7.
- Kesicioğlu, O. S. & Deniz, Ü. (2014). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ile Eleştirel Düşünme ve Yaratıcılık Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(8), 651-659. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7206>.
- Kılıç, B. & Tezel, Ö. (2012). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Bilimsel Yaratıcılık Düzeylerinin Belirlenmesi. Türk Fen Eğitimi Dergisi, 9(4), 84-101.
- Kılıç Tapu, I. (2017). Müzik Öğretmenliği Eğitimi Sürecinin Lisansüstü Tezlerdeki Görünümü. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 4(11), 504-513. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.80>.
- Kiper, S. (2016). Anaokuluna Devam Eden 48-71 Ay Aralığındaki Çocukların Yaratıcılık Düzeyleri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kurtdede-Fidan, N. & Öner, Ö. (2018). Değerler Eğitimine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi, 4(1), 1-17. <https://doi.org/10.32570/ijofe.388289>

Kurtoğlu, M. & Seferoğlu, S. (2013). Öğretmenlerin Teknoloji Kullanımı ile İlgili Türkiye Kaynaklı Dergilerde Yayımlanmış Makalelerin İncelenmesi. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 2(3), 1-10. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jitte/issue/25082/264707>.

Kurtzberg, T. R. (2005). Feeling creative, being creative: An empirical study of diversity and creativity in teams. *Creativity Research Journal*, 17(1), 51-65. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1701_5

Küçüköğlu, A. & Ozan, C. (2013). Sınıf Öğretmenliği Alanındaki Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2013(12), 27-47. <https://doi.org/10.30831/akukey.390260>

Kütükcü, A. (2017). Türkiye’de Kadın Liderlik Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (15), 26-47. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/35858/397246>.

Maxwell, J. A. (2007). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach Applied Social Research Methods Series*. California: Sage Publications.

Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis (2nd ed)*. California: SAGE.

Oğuz Haçat, S.& Demir, F. B. (2018). Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.510136>.

Oğuz Haçat, S.& Demir, F. B. (2019). Eğitim Alanında Okuryazarlık Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Analizi. *The Journal of Anatolian Cultural Research (JANCR)*, 3(2), 116-145.

Onur, D. & Zorlu, T. (2017). Yaratıcılık Kavramı ile İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 1535-1552.

Oruç Erdoğan, E. (2018). A review on The Contents of The Graduate Thesis Conducted on Financial Literacy Turkey. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(4), 491-510.

Oruç, Ş.& Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.

Ömeroğlu, E. (1988). Yapıcı ve Yaratıcı Nesiller Yetiştirme. *Eğitim ve Bilim*, 12(67), 46-49.

Öncü, E. Ç. (Ed). (2018). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Öz-Aydın, S. & Ayverdi, L. (2014). BİLSEM'e Kayıtlı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Çevre Sorununa Çözüm Önerilerinin Bilimsel Yaratıcılık Açısından Karşılaştırılması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 11(1). 25-41. <https://doi.org/10.12973/tused.10101a>.

Özerbaş, M.A. (2011). Yaratıcı Düşünme Öğrenme Ortamının Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalıcılığı Etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3). 675-705.

Özkan, U. B. (2019). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, E. (2001). Yaratıcılık ve Eğitim. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, 158-164.

Şahin, M., Göğebakan Yıldız, D.& Duman, R. (2011). Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.

Sönmez, D. (2017). Eğitim ve Öğretim Alanındaki Çevre Etiği Tez Çalışmalarının İncelenmesi. Gaziantep University Journal of Educational Sciences, 1 (1), 55-66.

Subaşı, M.& Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 419-426.

Şara, P., Karadedeli, İ., & Hasanoğlu, G. (2016). Sınıf Yönetimi Alanında Ulakbim’de Taranan Makalelerin İncelenmesi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2). 291-307.

Şenyurt, S. & Özer Özkan, Y. (2017). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin Tematik ve Metodolojik Açidan İncelenmesi. İlköğretim Online, 16(2), 628-653. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.304724>.

Şimşek, N. & Yaşar, A. (2019). GeoGebra İle İlgili Lisansüstü Tezlerin Tematik ve Yöntemsel Eğilimleri: Bir İçerik Analizi. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 10(2), 290-313. <https://doi.org/10.16949/turkbilmat.450566>

Tezci, E. & Gürol A. (2003). Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 2(1), 50-55.

Torrance, E. P. (1977). Creativity in the Classroom; What Research Says to the Teacher. National Education Association, Washington, DC. (<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED132593.pdf>) (retrieved on 01.12.2019)

Yanpar Yelken, T. (2009). Öğretmen Adaylarının Portfolyoları Üzerinde Grup Odaklı Yaratıcılık Temelli Materyal Geliştirmenin Etkileri. Eğitim ve Bilim, 34(153), 83-98.

Yenilmez, K. & Yolcu, B. (2007). Öğretmen Davranışlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı. Manas Sosyal Bilimler Dergisi, 18, 95-105.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yontar, A. (1993). İnsanda Yaratıcılığın Gelişimi. Ed. Ayşegül Ataman in Yaratıcılık ve Eğitim. Ankara: Şafak Matbaacılık, 17-29. (Derive from: http://www.ted.org.tr/pdf/ted_yaraticilik_ve_egitim_ocr.pdf).